

ZAŠTITA POVERILACA U SLUČAJU PROMENA U ORGANIZOVANJU ORGANIZACIJA UDRUŽENOG RADA

Normalno (nesmetano) odvijanje robnog prometa moguće je samo uz ostvarenje načela pravne sigurnosti. U odnosima između pravnih subjekata mora da vlada izvesnost. Svako trahovanje za ostvarenje prava od strane određenog pravnog subjekta ukazuje na opasnost da načelo pravne sigurnosti bude ugroženo. Nemogućnost ostvarenja određenog prava znači ugrožavanje pravne sigurnosti. Vršenjem promene u organizovanju organizacija udruženog rada nastaje opasnost da poverioci organizacije udruženog rada u vezi sa kojom je izvršena promena u organizovanju budu izigrani, da ne budu u mogućnost da ostvare svoja potraživanja prema organizaciji-dužniku. Može, dakle, da se pojavi problem u dužničko-poverilačkim odnosima. Sigurnost robnog prometa je dovedena u pitanje. Kao primer može da nam posluži slučaj kad radnici u osnovnoj organizaciji na osnovu odredbe člana 326. Zakona o udruženom radu (skraćeno ZUR), donesu odluku da od delova osnovne organizacije organizuju dve ili više osnovnih organizacija. Postojeća osnovna organizacija prestaje da postoji. Šta će biti sa poveriocima osnovne organizacije koja je prestala da postoji? Ko će im namiriti potraživanja koja su imali prema osnovnoj organizaciji koja je prestala da postoji?

U robnom prometu mora da se poštuje načelo pravne sigurnosti. Poštovanjem ovog načela u robnom prometu štite se interesi udruženih radnika u organizacijama udruženog rada. „Bez pravne sigurnosti na tržištu veoma bi se ozbiljno ugrožavao koncept samoupravnog udruženog rada, jer se ne bi preko tržišta mogla ostvariti objektivna verifikovanost društveno korisnog rada kao rezultata rada“¹⁾.

Dakle, u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada poverioci moraju da budu zaštićeni. Zaštita im je pružena zakonskim regulisanjem odgovornosti za obaveze u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada. Odgovornost za obaveze organizacija udruženog rada u slučaju promena u organizaciju regulisana je odgovarajućim odredbama Zakona o udruženom radu (članovi 256—261). To su norme imperativnog karaktera. U slučaju kad je pitanje odgovornosti drugačije regulisano u samoupravnom sporazumu o promenama u organizovanju (na štetu poverilaca), odredbe sporazuma neće proizvoditi pravna dejstva prema poveriocima. Ovde je odstuplje-

¹⁾ Dr Slavko Carić: Položaj radnika u udruženom radu i organizacija udruženog rada u pravnom prometu, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, 1979 god., br. 9—10, str. 6.

no od načela autonomnog regulisanja pitanja odgovornosti od strane organizacija udruženog rada putem samoupravnog sporazuma. Načelo pravne sigurnosti robnog prometa dobilo je prioritet u odnosu na načelo autonomnog regulisanja odgovornosti od strane organizacija udruženog rada.

Pitanje zaštite poverilaca u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada je od velikog praktičnog značaja. U izlaganju o zaštiti poverilaca u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada posvetićemo pažnju pitanjima: 1) pojam i vrste promena u organizovanju organizacija udruženog rada i 2) zakonsko regulisanje odgovornosti za obaveze u slučaju pojedinih vrsta promena u organizovanju organizacija udruženog rada.

1. Promene u organizovanju organizacija udruženog rada

1.1. Pojam i vrste promena u organizovanju organizacija udruženog rada

U našim propisima koji su prethodili Zakonu o udruženom radu promene u organizovanju organizacija udruženog rada nazivane su statusnim promenama. Danas je taj termin u pravnim aktima, uglavnom, napušten. Samo na jednom mestu u ZUR-u (čl. 260.) upotrebljava se termin „statusna promena“.

Promene u organizovanju organizacija udruženog rada spadaju u deo njegovog pravnog položaja.²⁾

Pravni osnov za promene u organizovanju organizacija udruženog rada nalazi se u odredbama članova 326. i 376. ZUR. Vršenje promena u organizovanju organizacija udruženog rada predstavlja pravo i dužnost radnika u osnovnim organizacijama. Radnici dela osnovne organizacije, odnosno jedinstvene radne organizacije koji ispunjava uslove predviđene zakonom (čl. 320. ZUR) imaju pravo i dužnost da taj deo organizuju kao osnovnu organizaciju. Ako se zbog promena u materijalnoj osnovi rada, tehničko-tehnoloških i prirodnih uslova rada, proizvodne orientacije i mesta vršenja delatnosti izmene uslovi koji su postojali u vreme organizovanja osnovnih organizacija ili ako prestanu da postoje uslovi iz člana 320. ZUR, radnici imaju pravo i dužnost da izvrše odgovarajuće promene u organizovanju (čl. 326 ZUR).

Radnici u osnovnim organizacijama u sastavu radne organizacije mogu organizovati osnovne organizacije i udružiti se u jednu ili više radnih organizacija ako dođe do razvoja delatnosti i organizacija rada, povećanja obima poslovanja i broja radnika i drugih sličnih razloga, odnosno mogu odlučiti da radnu organizaciju u čijem su sastavu osnovne organizacije udruže sa drugom radnom organizacijom radi objedinjavanja i proširivanja procesa proizvodnje, ostvarivanja bolje radne i poslovne povezanosti i ostvarivanja drugih zajedničkih interesa (čl. 376, st. 1 ZUR).

²⁾ Dr Vladimir Jovanović: Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada, T. II, Beograd, 1978 god., str. 580.

Odredbom člana 338. st. 1 ZUR predviđa se pravo radnika da, saglasno zakonu, osnovnu organizaciju u kojoj rade izdvoje iz sastava radne organizacije.

Imajući u vidu napred navedene odredbe Zakona o udruženom radu, primećujemo da odluku o promeni u organizovanju organizacija udruženog rada donose radnici ličnim izjašnjavanjem u osnovnim organizacijama i u radnim organizacijama koje u svom sastavu nemaju osnovne organizacije.

„Statusne promene treba jasno razlikovati od osnivanja radne organizacije. Kad kao posedica statusne promene nastaje nova radna organizacija, ona uvek nastaje od već ranije postojećih organizacija, nastaje potpuno novi subjekt u pravu”³⁾. To znači da je jedan od zakonom predviđenih uslova promene u organizovanju organizacija udruženog rada postojanje osnovne organizacije, odnosno konstituisane radne organizacije (čl. 326. ZUR).

U našem pravu, obzirom na organizacioni oblik u kome se vrši promena, postoje dve vrste promena u organizovanju organizacija udruženog rada:

- promene u organizovanju osnovnih organizacija;
- promene u organizovanju radnih organizacija.

Zakonom se ne regulišu promene u organizovanju složene organizacije udruženog rada.

Imajući u vidu posledice koje nastaju izvršenom promenom u organizovanju organizacija udruženog rada, možemo razlikovati tri vrste promena:

- promene u organizovanju koje imaju za posedicu nastanak novog pravnog subjekta;
- promene u organizovanju koje imaju za posedicu prestanak određene organizacije udruženog rada;
- promene čijim sprovođenjem se jedna organizacija udruženog rada pretvara iz jedne vrste organizacije u drugu vrstu.

1.2. Pomene u organizovanju osnovne organizacije udruženog rada

Sve promene u organizovanju osnovne organizacije mogu se grupisati u tri osnovne grupe:

— organizovanje jedne ili više novih osnovnih organizacija od dela, odnosno delova jedne ili više postojećih osnovnih organizacija ili jedinstvene radne organizacije;

— udruživanje osnovnih organizacija u sastavu iste radne organizacije; i

— izdvajanje osnovne organizacije iz sastava radne organizacije.

U svakoj od navedenih osnovnih grupa postoji čitav niz varijanti.

A) Organizovanje osnovne organizacije od dela već organizovane osnovne organizacije. „Conditio sine qua non” upisa organizovanja nove osnovne organizacije u sudski registar je samoupravni sporazum o

³⁾ Dr Ivica Jankovec: Privredno pravo, Beograd, 1981 god., str. 165.

rasporedu sredstava, prava i obaveza (član 333, odnosno član 372. st. 2 ZUR). U slučaju nepostojanja samoupravnog sporazuma o rasporedu sredstava, prava i obaveza ili odluke suda udruženog rada kojom se zamenjuje ovaj samoupravni sporazum registarski sud će odbiti da izvrši upis organizovanja nove osnovne organizacije.

B) Organizovanje dve ili više osnovnih organizacija od delova jedne osnovne organizacije tako da ona i dalje postoji.

C) Organizovanje nove osnovne organizacije od delova dve ili više osnovnih organizacija tako da one i dalje postoje.

D) Organizovanje dve ili više osnovnih organizacija od delova jedne osnovne organizacije tako da ona prestaje da postoji. Za ovakvu promenu, kao i ostale promene u organizovanju gde prestaje da postoji postojeća organizacija, karakteristično je da se prilikom upisa u sudski registar organizovanja novih osnovnih organizacija istovremeno vrši i brisanje upisa postojeće osnovne organizacije koja prestaje da postoji. U ovom i njemu sličnim slučajevima, gde prestaje da postoji postojeća ili postojeće organizacije, postoji opasnost da poverioci organizacija koje prestaju da postoje budu izigrani. Zato prestankom organizacije udruženog rada ne sme da prestane odgovornost za njene obaveze nastale do upisa prestanka u sudski registar.

E) Organizovanje dve ili više osnovnih organizacija od dela dve ili više postojećih osnovnih organizacija tako da sve postojeće osnovne organizacije prestaju da postoje.

F) Udruživanje dve ili više osnovnih organizacija u novu osnovnu organizaciju. Kod ove promene u organizovanju, dve ili više udruženih osnovnih organizacija prestaju da postoje. Njihovim udruživanjem nastala je nova osnovna organizacija. Prijava za upis organizovanja nove osnovne organizacije u sudski registar sadrži i zahtev za brisanje udruženih osnovnih organizacija, koje su prestale da postoje.

G) Udruživanje osnovnih organizacija tako da jedna uđe u sastav druge. U ovom slučaju osnovna organizacija koja je ušla u sastav druge osnovne organizacije (pripojila joj se) prestaje da postoji. Njena sredstva, prava i obaveze prelaze na osnovnu organizaciju u čiji je sastav ušla.

H) Udruživanje osnovnih organizacija tako da u radnoj organizaciji preostane samo jedna osnovna organizacija. Kako u radnoj organizaciji moraju da postoje najmanje dve osnovne organizacije, radnici osnovne organizacije moraju da donesu odluku da njihova osnovna organizacija nastavlja rad kao jedinstvena radna organizacija. Umesto radne organizacije koja u svom sastavu ima osnovne organizacije postojeće jedinstvena radna organizacija na koju će preći sredstva, prava i obaveze osnovnih organizacija koje su se udružile u preostalu osnovnu organizaciju.

I) Izdavanje osnovne organizacije je značajna promena u statusu ne samo za osnovnu organizaciju koja se izdvaja, već i za radnu organizaciju iz koje se izdvaja. Radnici imaju pravo, ali ne i dužnost, da „svoju“ osnovnu organizaciju izdvoje iz sastava radne organizacije u koju je udružena. Ovo svoje pravo radnici ne mogu vršiti (ne mogu izdvojiti „svoju“ osnovnu organizaciju iz sastava radne organizacije)

ako bi to bilo protivno opštem interesu ili, pak, kad bi izdvajanje dovelo do bitnog otežavanja ili onemogućavanja rada u drugim osnovnim organizacijama u sastavu iste radne organizacije, odnosno u radnoj organizaciji kao celini (čl. 338. st. 2 ZUR).

Kao društveno pravno lice, osnovna organizacija raspolaže određenim društvenim sredstvima. U svom poslovanju osnovna organizacija je stekla određena prava i preuzeila određene obaveze. Prilikom izdvajanja osnovne organizacije iz sastava radne organizacije nju prate društvena sredstva, prava i obaveze.

Osnovna organizacija koja se izdvaja je dužna da, do punovažnosti odluke o izdavanju, sa drugim osnovnim organizacijama i radnom organizacijom kao celinom uredi način i uslove izvršenja međusobnih prava i obaveza koji su nastali do dana izdvajanja. Ako ovi odnosi ne mogu sporazumno da se urede, radnici osnovne organizacije koja se izdvaja mogu pokrenuti spor pred arbitražom. U slučaju da odluka arbitraže nije konačna, a radnici u nekoj od osnovnih organizacija nisu zadovoljni tom odlukom, mogu u roku od 30 dana prekinuti spor pred sudom udruženog rada. Osnovna organizacija se ne može izdvojiti iz sastava radne organizacije do domošenja odluke arbitraže, odnosno do pravnosnažnosti odluke suda udruženog rada.

Kod ove promene u statusu osnovne organizacije (izdvojena osnovna organizacija je postala jedinstvena radna organizacija) postoji opasnost da potraživanja poverilaca prema radnoj organizaciji iz koje se izdvaja osnovna organizacija, kao i poverilaca osnovnih organizacija u sastavu te radne organizacije (kad je samoupravnim sporazumom predviđena horizontalna odgovornost), budu ugrožena izvršenom promenom. To bi se desilo kad bi upisom izdvajanja u sudski registar prestala odgovornost izdvojene osnovne organizacije za obaveze radne organizacije iz koje se izdvojila i osnovnih organizacija u njenom sastavu.

1.3. Promene u organizovanju radne organizacije

A) Radnici radne organizacije u kojoj ne postoje osnovne organizacije imaju pravo i dužnost da uz postojanje određenih uslova, a saglasno odredbama članova 320. i 326. ZUR, donesu odluku o organizovanju osnovnih organizacija. U jedinstvenoj radnoj organizaciji moraju se organizovati najmanje dve osnovne organizacije. U ovom sučaju jedinstvena radna organizacija se transformiše u radnu organizaciju sa osnovnim organizacijama. Na novoorganizovane osnovne organizacije raspoređuju se sredstva, prava i obaveze jedinstvene radne organizacije.

Ako se u okviru radne organizacije ne organizuju najmanje dve osnovne organizacije, deo radne organizacije, koji je u sudski registar upisao punovažnu predbeležbu odluke o organizovanju, može da se izdvoji iz sastava radne organizacije pod uslovima utvrđenim u Zakonu o udruženom radu, ako preostali deo radne organizacije ispunjava uslove da nastavi poslovanje kao jedinstvena radna organizacija. Izdvojena osnovna organizacija se može konstituisati kao jedinstvena radna

organizacija ili će se udružiti sa osnovnim organizacijama neke druge radne organizacije. Izdvojena osnovna organizacija je dužna da sa preostalim delom radne organizacije zaključi sporazum o raspodeli sredstava, prava i obaveza.

Kod ove promene u organizovanju postavlja se pitanje namirenja potraživanja poverilaca jedinstvene radne organizacije iz koje se izdvojila osnovna organizacija.

B) Radna organizacija (jedinstvena, kao i ona koja u svom sastavu ima osnovne organizacije) može se udružiti sa još jednom ili više radnih organizacija u novu radnu organizaciju. U slučaju ove promene, udružene radne organizacije prestaju da postoje, a nastaje nova radna organizacija.

Šta će biti sa sredstvima, pravima i obavezama udruženih radnih organizacija? Ovde treba razlikovati dve situacije. Prva, kad se udružuju jedinstvene radne organizacije. U ovom slučaju, sredstva, prava i obaveze udruženih radnih organizacija prelaze na novu radnu organizaciju. Druga, kad se udružuju radne organizacije koje u svom sastavu imaju osnovne organizacije. Ovde su sredstva, prava i obaveze već raspoređeni na osnovne organizacije.

I kod ove promene naplata potraživanja poverilaca udruženih radnih organizacija može biti otežana ili čak onmogućena.

C) Kad se jedinstvena radna organizacija udruži sa drugom radnom organizacijom i uđe u sastav druge radne organizacije, moguća su dva slučaja:

a) da radna organizacija u čiji je sastav ušla jedinstvena radna organizacija ostane i posle udruživanja jedinstvena radna organizacija;

b) da se u radnoj organizaciji u čiji je sastav ušla jedinstvena radna organizacija organizuju dve osnovne organizacije (od dve udružene radne organizacije).

U prvom slučaju, pripojena radna organizacija je prestala da postoji. Sredstva, prava i obaveze radne organizacije koja se pripojila prelaze na radnu organizaciju kojoj se vrši pripajanje. U drugom slučaju, sredstva, prava i obaveze radne organizacije koja se pripojila drugoj radnoj organizaciji u okviru koje postoji kao osnovna organizacija, prelaze na osnovnu organizaciju koja je od nje nastala.

Sprovodenjem ove promene u organizovanju mogu biti ugroženi interesi poverilaca jedinstvene radne organizacije koja prestaje da postoji upisom njenog pripajanja u sudski registar.

D) Osnovne organizacije u sastavu jedne radne organizacije mogu se konstituisati kao jedinstvene radne organizacije. Radna organizacija koja se deli prestaje da postoji. Njenom podelom nastaju dve ili više novih jedinstvenih radnih organizacija. Svaka osnovna organizacija prenosi na novu radnu organizaciju (koja je izvršenom podelom od nje nastala) svoja sredstva, prava i obaveze.

Radnici jedinstvene radne organizacije mogu odlučiti da se njihova radna organizacija podeli na dve ili više radnih organizacija. Odluka o podeli radne organizacije treba da reguliše pitanje raspodele sredstava, prava i obaveza na nove radne organizacije.

E) Radna organizacija može u određenim slučajevima da preraste u složenu organizaciju udruženog rada.

1.4. Promene u organizovanju složene organizacije udruženog rada

Zakon o udruženom radu ne reguliše pitanje promena u organizovanju složene organizacije udruženog rada. Za predmet našeg izlaganja značajno je istupanje radne organizacije iz složene organizacije udruženog rada. Ovde mogu biti dovedeni u nepovoljan položaj poveroci složene organizacije udruženog rada.

1.5. Pitanja u vezi sa promenama u organizovanju organizacija udruženog rada značajna za zakonsko regulisanje odgovornoosti

A) Sve promene u organizovanju organizacija udruženog rada upisuju se u sudski registar. Momenat upisa promena u organizovanju organizacija udruženog rada u sudski registar je pravno relevantna činjenica za robni promet. S jedne strane, ovaj momenat je značajan zato što od tog trenutka organizacije udruženog rada koje prestaju da postoje gube pravo istupanja u robnom prometu, a nove organizacije ga stišu. S druge strane, momenat upisa promene o organizovanju organizacija udruženog rada u sudski registar je relevantna činjenica zakonske odgovornosti. Jer, „prijenosom obaveza u slučaju statusne promjene organizacije udruženog rada ne mogu se ograničiti prava trećih osoba koja su stečena prije nego što je izvršena promjena organizacije udruženog rada“⁴⁾). Kada se govori o zakonskoj odgovornosti organizacija udruženog rada za obaveze u slučaju promena u organizovanju misli se na odgovornost za obaveze koje su nastale do trenutka upisa promene u sudski registar.

B) Promene u organizovanju organizacije udruženog rada ne znače prestanak njenog realnog i personalnog supstrata. Posle svake promene u organizovanju ostaje personalni i realni supstrat organizacije u vezi sa kojom je izvršena promena. Promene se izražavaju samo u organizacionoj strukturi. Na primer, organizovanje dve ili više osnovnih organizacija od delova jedne osnovne organizacije tako da ona prestaje da postoji.

Pošto promene u organizovanju ne znače prestanak njenog personalnog i realnog supstrata, to vršenje promena ne sme da se negativno odražava na dužničko-poverilačke odnose, ne sme da ugrožava sigurnost robnog prometa. To znači da ne sme da prestane odgovornost za obaveze organizacija udruženog rada koje su zbog izvršene promene prestale da postoje ili od čijeg se dela, odnosno delova organizovao novi pravni subjekt, a postojeća organizacija nije prestala da postoji.

2.Zakonsko regulisanje odgovornosti za obaveze u slučaju pojedinih promena u organizovanju organizacija udruženog rada

Obzirom na značaj i obimnost pitanja odgovornosti organizacija udruženog rada u slučaju promena u organizovanju, kao i radi pregle-

⁴⁾ Iz presude Višeg privrednog suda u Zagrebu, Sl — 62/76 od 25 februara 1976 godine, Privreda i pravo, 1976 god., br. 4, str. 31.

dnosti, izlaganje o ovom pitanju podelićemo u tri dela: 1) odgovornost za obaveze organizacija udruženog rada koje nastavljaju da poslju, 2) odgovornost za obaveze organizacija kaje prestaju da postoje i 3) osnovna obeležja zakonske odgovornosti u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada.

2.1. Odgovornost za obaveze organizacija udruženog rada koje nastavljaju da poslju

U zavisnosti od izvršene promene u organizovanju organizacija udruženog rada, a u cilju potpunije zaštite poverilaca, Zakon o udruženom radu je predviđena i odgovarajuća odgovornost.

A) Kad se nova osnovna organizacija organizuje od dela jedne osnovne organizacije, novoorganizovana osnovna organizacija odgovara neograničeno solidarno za obaveze osnovne organizacije iz koje je nastala, a koje su nastale do upisa u sudski registar organizovanja nove osnovne organizacije (čl. 256. st. 1. i čl. 264. st. 5. ZUR). Termin „neograničena“ treba shvatiti u smislu odredbe člana 251. st. 1 ZUR. To znači da novoorganizovana osnova organizacija odgovara sredstvima kojima raspolaže u momentu kada se postavi pitanje njene odgovornoosti za obaveze osnovne organizacije iz čijeg je dela nastala.

B) U slučaju organizovanja dve ili više osnovnih organizacija od delova jedne osnovne organizacije tako da ona i dalje postoji, za obaveze postojeće osnovne organizacije, koje su nastale do upisa u sudski registar, odgovaraju neograničeno solidarno postojeća osnovna organizacija i sve novoorganizovane osnovne organizacije, koje su nastale od njemih delova (primenjuju se odredbe člana 256. st. 1 ZUR).

C) Odgovornost za obaveze postojećih osnovnih organizacija od čijih se delova organizovala nova osnovna organizacija, regulisana je odredbama člana 256. st. 1. i 2. ZUR. Novoorganizovana osnovna organizacija će odgovarati neograničeno solidarno sa svakom osnovnom organizacijom (iz čijih je delova organizovana) za obaveze nastale do upisa u sudski registar organizovanja nove osnovne organizacije.

D) „Ako se osnovna organizacija izdvoji iz sastava radne organizacije i konstituiše kao radna organizacija, ili ako uđe u sastav druge radne organizacije kao osnovna organizacija, ta radna organizacija, odnosno osnovna organizacija odgovara za obaveze koje je pruzela do upisa te promene u sudski registar“ (čl. 258. ZUR).

Sa izdvajanjem osnovne organizacije iz sastava radne organizacije, dakle, ne prestaje njena odgovornost za obaveze radne organizacije iz koje se izdvojila. Izdvojena osnovna organizacija odgovara na način utvrđen samoupravnim sporazumom o udruživanju za sve obaveze radne organizacije nastale do upisa izdvajanja u sudski registar i to do njihovog konačnog izmirenja.

Kad se govori o sredstvima kojima izdvojena osnovna organizacija odgovara za sve obaveze radne organizacije iz koje se izdvojila, valja napomenuti da je po ovom pitanju (a u skladu sa intencijom zakonodavca o zaštiti interesa poverilaca došlo do promene stanovišta naših sudova. Na sastanku predstavnika privrednih sudova, održanom

27, 28 i 29 maja 1976 godine u Ohridu, bio je zauzet stav da „osnovna organizacija odgovara za obaveze radne organizacije iz koje se izdvojila u granicama odgovornosti predviđene samoupravnim sporazumom o udruživanju u radnu organizaciju ako su nastale do upisa u sudski registar ove promene i kako je to upisano u sudski registar, a najviše do visine sredstava kojima je osnovna organizacija raspolažala u času izdvajanja⁵⁾). Međutim, nešto kasnije na VII sastanku predstavnika sudova, održanom u Budvi 3, 4 i 5 novembra 1977 godine, zauzet je stav da osnovna organizacija za obaveze osnovnih organizacija, odnosno radne organizacije iz koje se izdvojila, a koje su nastale do upisa promene u sudski registar, odgovara svim društvenim sredstvima kojima raspolaže, na način ustanovljen samoupravnim sporazumom o udruživanju i upisan u sudski registar.⁶⁾ Noviji stav sudova je povoljniji za treća lica (više doprinosi ostvarenju načela sigurnosti robnog prometa) zato što izdvojena osnovna organizacija odgovara za obaveze radne organizacije iz koje se izdvojila svim sredstvima kojima raspolaže u trenutku kad se postavi pitanje njene odgovornosti.

Treba napomenuti da se u našoj sudskej praksi još 1973 godine (pre donošenja Zakona o udruženom radu) smatralo da „izdvojena jedinica odgovara za obaveze svog bivšeg matičnog preduzeća i imovinom koja joj je pripala prilikom izdvajanja i imovinom koju je kasnije stekla“⁷⁾.

E) U slučaju organizovanja osnovnih organizacija u radnoj organizaciji koja u svom sastavu nema osnovne organizacije, novoorganizovane osnovne organizacije odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze radne organizacije iz čijih su delova nastale.

Ako je u radnoj organizaciji u čijem sastavu nema osnovnih organizacija organizovana samo jedna osnovna organizacija, za obaveze radne organizacije nastale do upisa organizovanja i izdvajanja nove osnovne organizacije u sudski registar odgovaraju neograničeno solidarno postojeća jedinstvena organizacija i izdvojena osnovna organizacija. Prema odredbi člana 256. st. 1. ZUR posle upisa u sudski registar organizovanja odgovornost prelazi i na novoorganizovanu osnovnu organizaciju, a posle izdvajanja novoorganizovane osnovne organizacije na novokonstituisanu jedinstvenu radnu organizaciju, odnosno osnovnu organizaciju koja je ušla u sastav druge radne organizacije kao osnovna organizacija (čl. 258, ZUR).

2.2. Ogovornost za obaveze organizacija udruženog rada koje prestaju da postoje

Vršenje određenih promena u organizovanju organizacija udruženog rada ima za posledicu prestanak postojeće organizacije udruženog

⁵⁾ Informator, 1976 god. br. 2329, str. 12.

⁶⁾ Prilog „Naše zakonitosti“, 1978 god., br. 12, Pregled sudske prakse u godini 1977, str. 24.

⁷⁾ Sudska praksa privrednih sudova u sporovima organizacija udruženog rada, Beograd, 1975 god., str. 510. Iz presude Vrhovnog privrednog suda Sl — 903/73.

rada. U vezi sa ovim, postavlja se pitanje odgovornosti za obaveze organizacija udruženog rada koje su promenom u organizovanju prestale da postoje. Ko će odgovarati za obaveze organizacije udruženog rada koja je prestala da postoji i kako (na koji način) će odgovarati? Ovom pitanju zakonodavac je u Zakonu o udruženom radu postavio nekoliko odredbi (članovi 257, 259. i 261. st. 2. i 3.).

A) Za obaveze osnovne organizacije iz čijih delova su se organizovale dve ili više osnovnih organizacija, neograničeno solidarno odgovaraju novoorganizovane osnovne organizacije (čl. 257. ZUR). Valja istaći da novoorganizovane osnovne organizacije, kad se postavi pitanje njihove odgovornosti za obaveze osnovne organizacije čijom su podeлом nastale, ne mogu da se pozivaju na odredbe samoupravnog sporazuma o razgraničenju sredstava, prava i obaveza i da traže da njihova odgovornost bude u okviru vrednosti sredstava koja su doobile na osnovu pomenutog sporazuma. Jer, „sporazumom o razgraničenju sredstava, prava i obaveza... ne mogu se ograničiti prava trećih lica koja su stećena pre izvršene promene“.⁸⁾ Odredbe samoupravnog sporazuma o rasporedu sredstava, prava i obaveza su internog karaktera. Novoorganizovane osnovne organizacije će za obaveze osnovne organizacije koja je prestala odgovarati društvenim sredstvima kojima raspolaže u momentu izvršenja obaveze (čl. 251. st. 1. ZUR).

B) Odredbe člana 257. ZUR analogno treba primeniti i na slučaj podele jedinstvene radne organizacije na dve ili više radnih organizacija. Za obaveze radne organizacije, koje su nastale do upisa podele u sudske registre, neograničeno solidarno odgovaraju novokonstituisane radne organizacije.

Smatramo potrebnim da ukažemo na kreativnost naše sudske prakse koja je vodeći računa o interesima savesnih trećih lica, o sigurnosti robnog prometa, stajala na stanovištu da „za izvršenje obaveza preduzeća koje se dijeli odgovaraju solidarno preduzeća koja su podjelom nastala, bez obzira na eventualni drukčiji sporazum između preduzeća. Takav sporazum djeluje samo interno između samih preduzeća“. Desetak godina kasnije, stav naše sudske prakse je prihvaćen i od strane zakonodavca.

C) U slučaju kad se od delova dve ili više osnovnih organizacija organizuju dve ili više osnovnih organizacija tako da sve postojeće osnovne organizacije prestaju da postoje, za odgovornost za obaveze osnovnih organizacija koje prestaju da postoje značajne su odredbe članova 256. st. 2. i 257. ZUR. Novoorganizovane osnovne organizacije odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze osnovnih organizacija koje su prestale da postoje, a iz čijih su delova one nastale. U ovom slučaju ne moraju sve novoorganizovane osnovne organizacije neograničeno solidarno odgovarati za obaveze svih osnovnih organizacija koje su prestale da postoje. Na primer, nova osnovna organizacija „E“ neće odgovarati za obaveze osnovne organizacije „X“, koja je prestala da

⁸⁾ Iz presude Višeg privrednog suda Srbije Pž—2795/74 od 18. avgusta 1975 godine, Zbirka sudske prakse, 1975 god., br. 19—20, str. 1335.

⁹⁾ Presuda Višeg privrednog suda u Zagrebu Sl—373/66 od 13. maja 1966 god., Slavko Lepotinec: Statusna, stautarna i organizaciona pitanja u radnim organizacijama, Zagreb, 1971 god., str. 98.

postoji, ako u nju nije ušao deo osnovne organizacije koja je prestala da postoji.

D) Za obaveze dve ili više osnovnih organizacija, čijim udruživanjem je nastala nova osnovna organizacija, neograničeno solidarno odgovara novoorganizovana osnovna organizacija (čl. 259. st. 1 ZUR).

E) U slučajevima: udruživanja osnovnih organizacija tako da jedna uđe u sastav druge, udruživanja osnovnih organizacija tako da dve ili više uđu u sastav jedne osnovne organizacije, udruživanja osnovne organizacije u dve ili više osnovnih organizacija i udruživanja osnovnih organizacija tako da u radnoj organizaciji preostane samo jedna osnovna organizacija, odgovornost za obaveze je regulisana odredbom člana 259. st. 3. ZUR.

U slučaju udruživanja osnovnih organizacija tako da jedna uđe u sastav druge, za obaveze osnovne organizacije koja prestaje da postoji odgovara osnovna organizacija u čiji sastav je ušla.¹⁰⁾ „Osnovna organizacija u čiji je sastav ušla druga osnovna organizacija odgovara za obaveze ranije osnovne organizacije i ne može se isticati prigovor da su unešena sredstva manje vrednosti od obaveza prema trećim osobama“¹¹⁾ To znači da osnovna organizacija u čiji je sastav ušla (kojoj se pripojila) osnovna organizacija koja prestaje, odgovara za obaveze pripojene osnovne organizacije društvenim sredstvima kojima raspolaze u trenutku kad se postavi pitanje njene odgovornosti.

Kod udruživanja osnovnih organizacija tako da dve ili više uđu u sastav jedne osnovne organizacije, osnovna organizacija u koju su se udužile druge osnovne organizacije odgovaraće za sve njihove obaveze društvenim sredstvima kojima raspolaze.

Kad je u pitanju odgovornost za obaveze osnovne organizacije koja se udružuje u dve ili više osnovnih organizacija, treba istaći da ona nije izničito regulisana Zakonom o udruženom radu. Međutim, mogu se analogno primeniti odredbe članova 257. i 259. ZUR. Za obaveze osnovne organizacije koja prestaje, neograničeno solidarno odgovaraju sve osnovne organizacije u čiji su se sastav udružili pojedini njeni delovi.

Ako u radnoj organizaciji preostane samo jedna osnovna organizacija (transformisanje radne organizacije sa osnovnim organizacijama u jedinstvenu radnu organizaciju, na jedinstvenu radnu organizaciju prelaze sve nemamirene obaveze ranijih osnovnih organizacija). Jedinstvena radna organizacija će, dakle, odgovarati za obaveze ranijih osnovnih organizacija koje su se udružile.

F) Ako se jedinstvena radna organizacija udruži sa još jednom ili više takvih organizacija u novu jedinstvenu radnu organizaciju za njene obaveze odgovara nova jedinstvena radna organizacija (čl. 261. st. 2 ZUR).

¹⁰⁾ „Za obaveze osnovne organizacije koja je ušla u sastav druge osnovne organizacije odgovara osnovna organizacija u čiji je sastav ušla“ — iz presude Višeg privrednog suda Srbije, Pž — 4991/76 od 2 januara 1977 godine, Privredno pravni priručnik, 1978 god., br. 4, str. 51.

¹¹⁾ Stav zauzet na III konferenciji pravnika SR Srbije, održanoj u Kragujevcu aprila 1978 god., Informator, 1978 god., br. 2577, str. 7.

Ukoliko nova radna organizacija ima u svom sastavu dve ili više osnovnih organizacija (udružene radne organizacije imaju status osnovnih organizacija), za obaveze udruženih radnih organizacija koje su nastale do upisa udruživanja u sudski registar, odgovaraće osnovne organizacije koje su iz njih nastale.

U slučaju kad se dve ili više radnih organizacija, koje u svom sastavu imaju osnovne organizacije udruže u novu radnu organizaciju sa osnovnim organizacijama, za obaveze udruženih radnih organizacija koje prestaju odgovaraju osnovne organizacije koje su bile u njihovom sastavu, na način predviđen u samoupravnom sporazumu o udruživanju u radnu organizaciju koja je prestala da postoji.

G) Kad se jedinstvena radna organizacija udruži sa drugom takvom radnom organizacijom tako da uđe u njen sastav (pripoji joj se), za obaveze pripojene radne organizacije, koja prestaje da postoji odgovara jedinstvena radna organizacija u čiji je sastav ušla (član 261. st. 3 ZUR).

Za obaveze jedinstvene radne organizacije koja se udružila sa drugom takvom radnom organizacijom i ušla u njen sastav (kao osnovna organizacija) odgovara osnovna organizacija koja je nastala od te radne organizacije.

H) U slučaju kad radna organizacija preraste u složenu organizaciju udruženog rada, za obaveze radne organizacije (koja je prerasla u složenu organizaciju), nastale do upisa promena u sudski registar, odgovaraju njene osnovne organizacije na način ustanovljen samoupravnim sporazumom o udruživanju u radnu organizaciju i upisan u registar.

I) Kad udružena radna organizacija istupi iz soložene organizacije udruženog rada, njene osnovne organizacije će preko nje odgovarati za obaveze složene organizacije koje su nastale u periodu od upisa udruživanja radne organizacije u složenu organizaciju udruženog rada u sudski registar do upisa njenog istupanja iz složene organizacije u sudski registar.

2.3. Osnovna obeležja zakonske odgovornosti u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada

Analizom odredbi o odgovornosti u slučaju promena u organizovanju organizacija udruženog rada (čl. 256—261 ZUR) može se utvrditi postojanje određenih načela prisutnih u svim slučajevima promena u organizovanju.

a) Kad organizacija udruženog rada zbog određenih promena u organizovanju prestane da postoji, odgovornost za njene obaveze koje su nastale do upisa promene u sudski registar prelazi na njene pravne sledbenike (čl. 257, 259, 261. ZUR).

b) Ako se od dela, odnosno delova organizacije udruženog rada organizuje nova organizacija, tako da pored nove organizacije nastavlja da posluje i postojeća organizacija, zakonom se ustanovljava neogramičena solidarna odgovornost nove, odnosno novih organizacija udruženih.

nog rada za obaveze postojeće organizacije nastale do trenutka upisa promena u sudski registar (čl. 256. ZUR). Nova organizacija u skladu sa odredbom člana 251. st. 1. ZUR, odgovara za obaveze postojeće organizacije udruženim sredstvima kojima raspolaže u trenutku kad se postavi pitanje njene odgovornosti.

c) U slučaju kad organizacija udruženog rada samo promeni status (znači i dalje postoji kao pravni subjekt, ali pravni subjekt druge vrste), njena odgovornost ostaje nepromenjena. Ona će, dakle, odgovarati za obaveze koje je preuzeila do upisa promene u sudski registar.

d) Kad je samoupravnim sporazumom predviđena horizontalna odgovornost,¹²⁾ osnovne organizacije ostaju odgovorne za ove obaveze do njihovog izmirenja, bez obzira na statusne promene osnovne organizacije koja je glavni dužnik (čl. 260. ZUR).

¹²⁾ Odgovornost jedne osnovne organizacije prema trećim licima za obaveze drugih osnovnih organizacija u sastavu iste radne organizacije.

PROTECTION DES CRÉDITEURS LORS DES CHANGEMENTS DANS L'ORGANISATION DES ORGANISATIONS DE TRAVAIL ASSOCIÉ

R e s u m é

Dans le trafic marchandise il faut respecter le principe de la sécurité juridique. Une certitude doit régner dans les rapports parmi les sujets juridiques. Chaque peur pour la réalisation de ses droits de la part d'un sujet juridique déterminé indique la possibilité que le principe de la sécurité juridique peut être mis en danger. L'impossibilité de la réalisation d'un droit déterminé signifie une menace pour la sûreté juridique. Par l'exécution des changements dans l'organisation des organisations de travail associé il existe le danger que les créateurs de l'organisation de travail associé, où les changements sont entrepris, soient trompés, qu'ils ne soient pas en possibilité de réaliser leurs créances en organisation-débiteur. Ainsi la sûreté du trafic marchandise est mise en question. C'est pourquoi, dans le cas des changements dans l'organisation des organisations de travail associé, les créateurs doivent être protégés. La protection leur est offerte par la régulation de la responsabilité pour les obligations dans le cas des changements dans l'organisation des organisations de travail associé.

Dans le cas où la question de la responsabilité est autrement régularisée dans l'accord autogestionnaire sur les changements dans l'organisation (aux dépens des créateurs), les dispositions de l'accord ne produisent pas les effets juridiques contre les créateurs. Cela signifie que le principe de la sûreté juridique du trafic marchandise a la priorité par rapport au principe de la régulation autonome de la responsabilité de la part de l'organisation de travail associé.

L'objet de ce travail sont les questions suivantes: 1) la notion et la sorte des changements dans l'organisation des organisations de travail associé et 2) la régulation législative de la responsabilité.

Notre droit, vu à la forme d'organisation dans laquelle le changement est exécuté connaît deux sortes de changements des organisations de travail associé:

— changements dans l'organisation des organisations élémentaires,

— changements dans l'organisation des organisations de travail associé.

Les changements dans l'organisation d'une organisation complexe de travail associé ne sont pas réglés par la Loi.

Vu à l'importance et au volume de la question de la responsabilité des organisations de travail associé, nous allons diviser cet exposé en trois parties:

1. la responsabilité pour les obligations des organisations de travail associé qui continuent à faire les affaires;

2. la responsabilité pour les obligations des organisations qui cessent à exister, et;

3. indications élémentaires de la responsabilité légale dans le cas des changements dans l'organisation des organisations de travail associé.